

Soortbeschermingsplan Oehoe in Limburg



Eindrapportage 2010-2015

Colofon

© 2015 ARK Natuurontwikkeling

Tekst en samenstelling: Johan Bekhuis, Karsten Reiniers, Liesje Floor, Gejo Wassink, Scipio van Lierop en Stef van Rijn

Fotocredits: Gejo Wassink, Stef van Rijn, Bob Luijks, Rinus Manders, René Janssen, Jurgen Mingels, Anke Brouns, Richard Whitcombe en Harm Kossen.

Illustraties en kaarten: Oolderadvies, Wassink Natuuradvies en Jeroen Helmer/ARK Natuurontwikkeling

Wijze van citeren: Bekhuis, J. et al, 2015. Oehoe in Limburg, ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg



Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de auteur van dit rapport noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

De auteur is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de auteur. De opdrachtgever vrijwaart de auteur voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Inhoud

SAMENVATTING	5
INLEIDING	7
DE GROOTSTE UIL VAN EUROPA	11
De oehoe in Nederland	
De oehoe in Limburg	
Leren van ervaringen over de grens	
Hoe kiest de oehoe zijn broedlocatie?	
Waar kiest de oehoe zijn nestplek?	
- Gebouwen	
- Natte zandwiningen	
- Hellingbossen	
- Vuilstortplaatsen	
BEDREIDINGEN	19
Bedreigingen bij de nestplek	
- Actieve groeves of zandwiningen	
- Inactieve groeves of zandwiningen	
- Groeves of zandwiningen met een recreatiebestemming	
Gifstoffenproblematiek	
Overige bedreigingen	
BESCHERMING	23
Beschermingsmaatregelen	
- Actieve groeves of zandwiningen	
- Inactieve groeves of zandwiningen	
- Groeves of zandwiningen met een recreatiebestemming	
- Overige beschermende maatregelen	
De oehoe in beeld	
Actieve bescherming	
- Oostelijke Mijnstreek	
- Midden-Limburg 1	
- Midden-Limburg 2	
- Westelijke Mijnstreek	
DE OEHOE ALS BOEGBEELD	29
Ambassadeur voor verborgen valleien	
Ambassadeur voor knaagdiereters	
CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	31
PARTNERS	33



Uilskuilteens beschut in een nestholte Stef van Rijn

Samenvatting

In 1997 broedde voor het eerst een oehoe in Limburg. Sindsdien is sprake van een langzame populatiegroei. In 2014 werden op 16 locaties in Limburg oehoes vastgesteld. Dit komt door de toename van het aantal oehoes in de Eifel en de Ardennen. Vooralsnog broeden ze in Limburg alleen in mergel- en steengroeves.

Uit onderzoek in de buurlanden blijkt echter dat het dier flexibel is in zijn nestplaatskeuze en bijvoorbeeld ook in ruïnes en oude roofvogelnesten broedt. De verwachting is dan ook dat de oehoe ook in Limburg nieuw leefgebied zal vinden in bijvoorbeeld hellingbossen en de Maasuiterswaarden. Mits daar voldoende voedsel is.

Veel landbouwgebieden zijn zo sterk geïntensifieerd dat er nog maar weinig muizen kunnen leven. Knaagdieren zijn een belangrijke voedselbron voor oehoe en andere uilen en roofvogels. Lokale extensivering van het grondgebruik, bijvoorbeeld door natuurontwikkeling en natuurlijke begrazing, kan de muizenstand herstellen en een belangrijke rol spelen in een grotere, breder verspreide uilen- en roofvogelpopulatie in Limburg. Daarnaast zijn goede samenwerking en communicatie tussen beschermers en terreineigenaren en monitoring van belang ter bescherming van de huidige oehoenesten in de groeves. Simpele maatregelen kunnen verstoring voorkomen en zorgen dat broedende oehoes prima samengaan met een bedrijvige groeve. De imposante uil kan bovendien uitgroeien tot hét natuursymbool van deze verborgen valleien.



Oehoe, de zintuigen op scherp [Wikimedia Commons](#)

ARK Natuurontwikkeling voert het soortbeschermingsplan oehoe uit in opdracht van de provincie Limburg. ARK werkt samen met Oehoewerkgroep Nederland, de Zoogdiervereniging, Bionet Natuuronderzoek, Delta Milieu, Van Lierop Natuuradvies, Wassink Natuurprojecten, Jasja Dekker Dierecologie, eigenaren van groeves en Natuurmonumenten.



Zuid-Limburg: afwisselend landschap met hoogteverschillen Bob Luijckx

Inleiding

De oehoe (*Bubo bubo*) is de grootste uil van Europa die circa 60-70 centimeter groot is en een spanwijdte heeft van 155-190 centimeter. Het is een nachtvogel die leeft van kleine zoogdieren en vogels. De oehoe heeft een groot verspreidingsgebied in Europa, maar heeft een lange geschiedenis van vervolging en vergiftiging achter de rug. Sinds de Europese beschermingsmaatregelen zijn aangescherpt, is de oehoe bezig aan een opmars, hier en daar geholpen met herintroductieprogramma's.

Juister is om te spreken van herkolonisatie van gebieden waar de oehoe vroeger door vervolging is weggepest. Dankzij het herstel in onze buurlanden heeft de oehoe de Nederlandse grens kunnen oversteken in 1997. Anno 2015 zijn de meeste oehoes in Nederland te vinden in zuidelijk Limburg. Oehoes staan op de Rode Lijst en genieten volledige bescherming via de Vogel- en Habitatrichtlijn.

In 2014 en 2015 heeft ARK in opdracht van de provincie Limburg onderzoek gedaan naar het leefgebied van de oehoe in Limburg. De Limburgse oehoes zijn in feite de vooruitgeschoven posten van de Eifel- en Ardennenpopulatie. Daarom is ook gekeken naar (vooral) Duits oehoe-onderzoek om te zien wat dit voorspelt voor de toekomst van de oehoe in Limburg. Daarnaast heeft ARK steekproefsgewijs gekeken naar de muizensituatie op het platteland als indicatie voor de voedselbeschikbaarheid. Muizen zijn immers een belangrijke prooi voor oehoe, maar bijvoorbeeld ook voor rode wouwebaard, torenvalk en wilde kat.

Tenslotte heeft ARK in overleg met oehoedeskundigen een analyse gemaakt van eventuele bedreigingen en risico's voor de oehoe in Lim-

burg. Ook daarbij is gelet op de ervaringen in het buitenland. Dit leverde waardevolle suggesties op waarmee terreinbeheerders, groeve-eigenaren en vogelaars meteen aan de slag kunnen.



Oehoe op zijn uitzichtplek **Stef van Rijn**



Imposante krachtpatser van het duister Richard Whitcombe



De grootste uil van Europa

De oehoe in Nederland

De nieuwe Nederlandse oehoepopulatie is een voorpost van de Duitse en Belgische populatie. In de jaren zestig waren oehoes bij de burens in Nordrhein-Westfalen zo goed als uitgestorven. Daarom startte men daar met een herintroductieprogramma. In de Eifel leven nu weer meer dan 150 paar oehoes. Ook in de Ardennen neemt het aantal oehoes toe. Zuid-Limburg ligt in het verlengde van de leefgebieden in Eifel en Ardennen. Eigenlijk is dus sprake van een grote grensoverschrijdende populatie oehoes. Recentelijk zijn ook de eerste oehoevestigingen in de Achterhoek en Twente vastgesteld. Die maken deel uit van de populatie in het Duitse Münsterland.

(Broed)territoria in Nederland:	
2014	21
2013	16
2012	11
2011	7
2010	7

(Broed)territoria in Nederland in 2014:	
Limburg	9 nesten + 7 territoria
Noord-Brabant	2 nesten + 1 territorium
Gelderland	1 nest
Overijssel	1 nest
Overige provincies	Geen

Bron: Wassink Natuurprojecten

De oehoe is een opportunist als het gaat om voedsel en broedgelegenheid, maar heeft een voorkeur voor rotsnissen om te broeden.

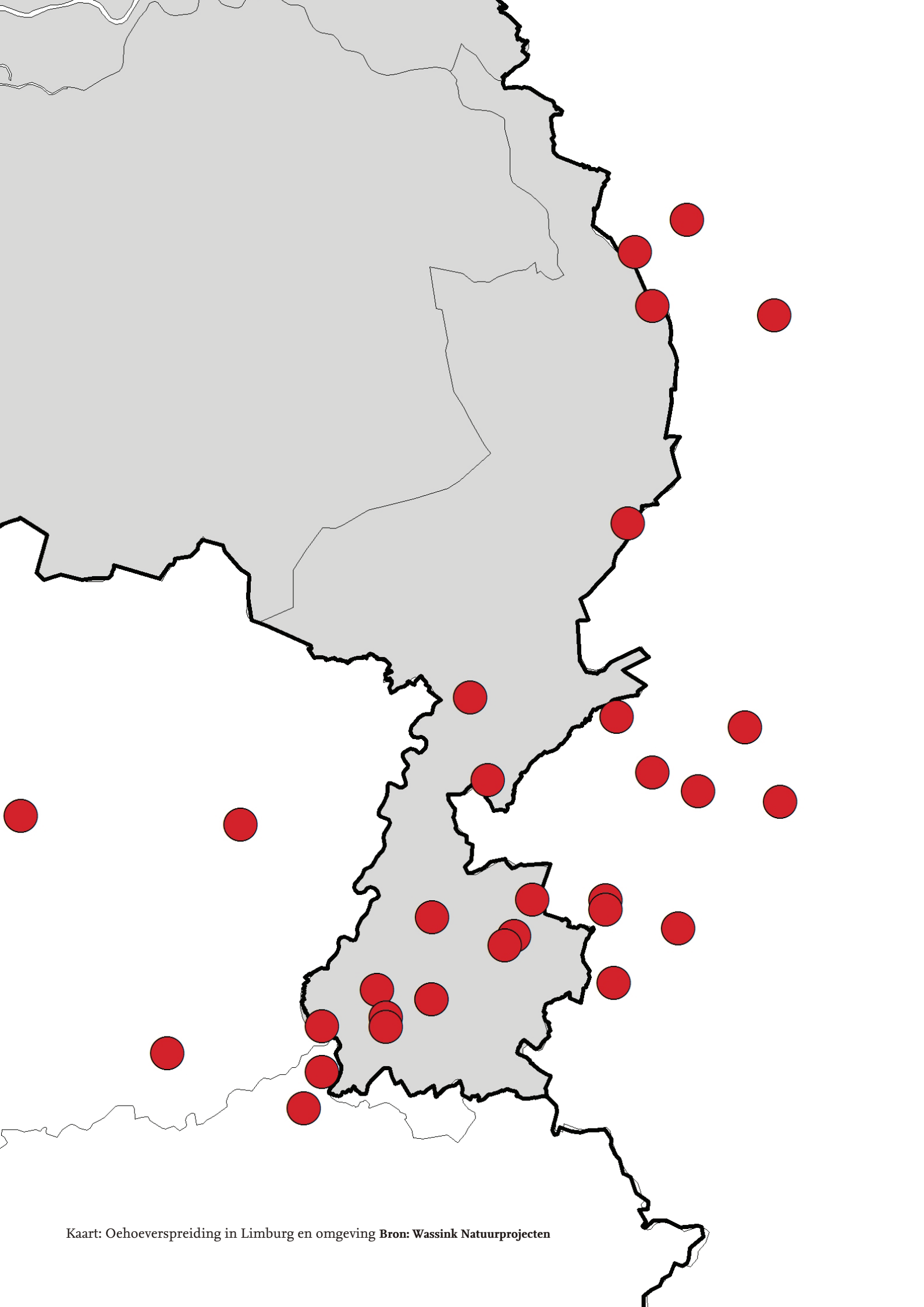


Steengroeve, nissen in de wanden bieden de oehoe nestgelegenheid Gejo Wassink



Zandwinning, een beschut plekje in de helling kan voldoende zijn als nestplaats Gejo Wassink

In Nederland nestelen oehoes vooral in de Zuid-Limburgse mergelgroeves en in de Achterhoekse kalksteengroeves. In 2014 werden ook al territoria gevonden in zandgroeves met steile wanden. Ook werden oehoes vastgesteld op afwijkende locaties als een elektriciteitscentrale in Midden-Limburg en aan de rand van een dorp. In Noord-Brabant werd een roepende oehoe gehoord bij natte zandwinning en werd gebroed op een ruïne.





ENCI groeve bij Maastricht met een uitgehakte holte voor de oehoe **Gejo Wassink**

De oehoe in Limburg

In 1997 werden voor het eerst broedende oehoes vastgesteld in de ENCI groeve bij Maastricht. Sindsdien broeden oehoes jaarlijks in Limburg. Tijdens de inventarisatie in 2014 werd een recordaantal van 16 territoria gevonden. Ook het verspreidingsgebied verruimt en er zijn eerste aanwijzingen dat oehoes hun heil gaan zoeken in bossen en zandgroeves verspreid door de provincie.

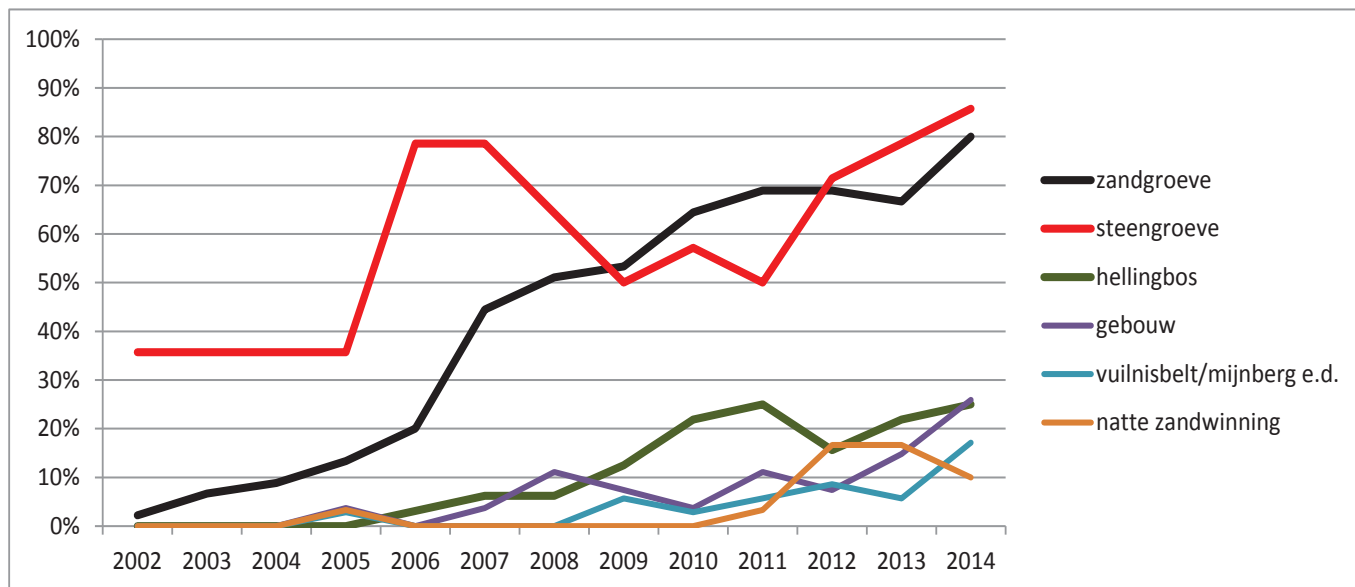
Leren van ervaringen over de grens

De Oehoewerkgroep Nederland (OWN) heeft in de periode 2002-2014 samen met een lokale Duitse specialist informatie verzameld over het broeden van oehoes in de regio Münsterland in Nordrhein-Westfalen en in de regio Osna-brück in Niedersachsen.

Hieruit bleek dat oehoes een voorkeur hebben voor bepaalde gebieden. Bij de kolonisatie is een zekere volgorde te herkennen. Allereerst werden vooral de steengroeves bezet. Hierna volgden in rap tempo de zandgroeves en daarna overige leefgebieden, zoals hellingbossen en enkele gewone bossen.



Een veilige nestplaats waar jaarlijks gebroed wordt **Gejo Wassink**



Oehoekolonisatie in Osnabrück, Münsterland en Nederland naar leefgebied 2002-2014. Bezettingspercentage per jaar en per biotoop in alle onderzoeksgebieden. Voor groeves, natte zandwinningen, hellingbossen en vuilnisbelten is het aantal potentiële locaties vrij nauwkeurig ingeschat. Voor gebouwen is dit een grove speculatie. **Bron: Wassink Natuurprojecten**

Hoe kiest de oehoe zijn broedlocatie?

De gegevens uit het Duitse onderzoek laten zien dat hoogteverschillen in het landschap een sterke aantrekkingskracht uitoefenen op de oehoe. Aanvankelijk waren het vooral steengroeves en zandgroeves waar oehoeterritoria werden vastgesteld. In latere jaren duiken ook in toenemende mate oehoes op bij zandwinningsplassen, bij vuilstortheuvels en in hellingbossen.

Wanneer deze Duitse trend ook in Nederland doorzet, kunnen we de komende jaren in Limburg vestiging van oehoes verwachten bij zandwingebieden en voormalige vuilstortplaatsen. Ook lijkt het een kwestie van tijd dat oehoes zich zullen vestigen in de Zuid-Limburgse hellingbossen.



Tekening: Broedplaatsen van oehoes Gejo Wassink

Waar kiest de oehoe zijn nestplek?

Uit het onderzoek in Duitsland en Nederland blijkt dat de oehoe, naast zijn voorkeur voor holtes en nissen in steen- en zandgroeves, een grote flexibiliteit in nestplaatskeuze aan de dag legt:

- Gebouwen

Met name het aantal oehoes dat op gebouwen broedt is de laatste jaren toegenomen. Er zijn nesten gevonden op fabrieksgebouwen, een kerk, een kasteel, een ruïne, een elektriciteitscentrale en een transformator-toren.



Nest op een richel van een ruïne. Rinus Manders

- Natte zandwinningen

Vanaf 2011 neemt het aantal broedplaatsen bij natte zandwinningen toe. Het vermoeden bestaat dat de aanwezige zandbergen (zandopslag) de uilen aantrekt. Ze zoeken daarbij soms een nestplek in de aangrenzende bossen. Verschillende keren zijn ook oehoenesten gevonden op silo's of technische installaties op het terrein van de zandwinningen. Bij een groeve in werking brengt dit natuurlijk de nodige risico's met zich mee. Diverse van zulke oehoenesten zijn dan ook mislukt.



Succesvol nest op een silo. Gejo Wassink

- Hellingbossen

In Duitsland worden broedende oehoes steeds vaker aangetroffen in hellingbossen. De oehoes broeden dan in oude roofvogelnesten of zelfs op de grond tegen de voet van een boom.



Jonge oehoes in een nest onder een boomwortel. Gejo Wassink

- Vuilstortplaatsen

Ook op vuilstortplaatsen zal het hoogteverschil in het landschap de oehoes aantrekken. Ze zoeken daarbij vaak een nestplaats in aangrenzende bossen.



Vuilstortplaats langs een bosrand, een kansrijke combinatie
Gejo Wassink



Nest in de wand van een actieve zandgroeve Gejo Wassink



Hellingbos met mogelijkheden Gejo Wassink



Nest in een hellingbos aan de voet van een dikke boom
Gejo Wassink



Ruïnes dienen als kunstmatige bergwanden
Rinus Manders



Zandsilo, zo'n stalen imitatieberg biedt ook kansen Gejo Wassink



Jonge oehoes met een buitgemaakte vos Stef van Rijn

Bedreigingen

Bedreigingen bij de nestplek

Kiest de oehoe een nestplaats in de buurt van menselijke bedrijvigheid dan kan gemakkelijk verstoring optreden.

1. Actieve groeves of zandwoningen

In actieve groeves kunnen oehoes in wanden gaan broeden die in dat zelfde jaar afgegraven gaan worden. Het gevolg kan zijn dat het werk stilgelegd moet worden, met economische schade als neveneffect en een lastpak-imago voor de oehoe. Wordt zo'n broedgeval niet tijdig ontdekt dan zal het groevewerk het broedsel verstoren. Dat kan weer aanleiding geven voor een slecht imago van de groeve-eigenaar.

2. Inactieve groeves of zandwoningen die een andere bestemming krijgen

Als er geen delfstoffen meer gewonnen worden, krijgen groeves meestal een andere, vaak recreatieve bestemming. Denk aan de aanleg van wandelpaden, fietspaden of een klimwand. Als dit te dicht bij een oehoenest gebeurt, is verstoring en een mislukt broedgeval doorgaans het resultaat. Een andere ongunstige maatregel voor oehoes is dat steile wanden veelvuldig worden geëgaliseerd na beëindiging van de werkzaamheden. Hierdoor verdwijnt de nestgelegenheid.

3. Groeves of zandwoningen met recreatiebestemming

Soms ontstaan conflicten door een verschillend jaarritme van oehoe en recreanten. In de winter kiezen oehoes hun nestplaats en



Een kind dat het wandelpad in een voormalige steengroeve verlaat, klimt per ongeluk richting een oehoenest Gejo Wassink

in februari beginnen ze met broeden. Recreanten zijn in die periode nauwelijks actief dus die spelen geen rol bij de keuze die de oehoe maakt. Maar als in het voorjaar met de eerste mooie zonnige dagen de recreatiedruk toeneemt, is plotseling sprake van botsende belangen. Als bovendien activiteiten buiten de paden worden georganiseerd, bijvoorbeeld paintball-activiteiten en geocaching, kan sprake zijn van een regelrechte bedreiging voor de oehoe.

Gifstoffenproblematiek

Helaas zijn al enkele Limburgse oehoes overleden, hoogstwaarschijnlijk door vergiftiging. Ondanks het feit dat milieumaatregelen zijn aangescherpt.

Door zijn rol als toppredator en de grote verscheidenheid aan prooidieren waar hij op jaagt, is de oehoe vatbaar voor gifstoffen die via het voedsel worden opgenomen. Twee groepen gifstoffen vormen een potentieel gevaar:



Oehoe in prikkeldraad Jurgen Mingels

rodenticiden en persistent organic pollutants (POP's).

Rodenticiden worden gebruikt voor de bestrijding van knaagdieren. POP's zijn gifstoffen die vrijkomen tijdens (industriële) verbrandingsprocessen. Voorbeelden zijn dioxines, waarvan pcb's (polychloorbifenyyl) een belangrijke vertegenwoordiger zijn. Deze gifstoffen hechten zich aan de bodem en verdwijnen maar langzaam uit het milieu. Hierdoor zijn ze lange tijd beschikbaar voor bijvoorbeeld insectenlarven en regenwormen. Omdat deze bodemdieren als voedsel dienen voor verschillende diersoorten komen de gifstoffen uiteindelijk terecht in de prooien van oehoes.

Daarnaast zit in onze bodems ook nog een erfenis van vroeger. Een halve eeuw geleden werden in de landbouw en fruitteelt op grote

schaal DDT en Dieldrin als bestrijdingsmiddel toegepast met desastreuze gevolgen voor insecteneters en roofdieren. Ze mogen nu al lange tijd niet meer worden toegepast, maar de restanten zijn door hun zeer lange afbraaktijd nog in het milieu aanwezig. Tegenwoordig zijn ook de breed toegepaste brandvertragers een nieuwe risicobron. Ze bevatten organobroomverbindingen en zijn wat betreft uitwerking zeer verwant aan pcb's.

In Zuid-Limburg zijn al drie oehoes overleden waarbij een verhoogde concentratie pcb's is aangetroffen. Gifstoffen kunnen verder zorgen voor een verlaagde weerstand, wat oehoes vatbaarder kan maken voor bijvoorbeeld infectieziektes.

Het is nu nog onvoldoende bekend hoe hoog het rodenticidegebruik is in Limburg. Ook is

het belangrijk om inzicht te krijgen op welke wijze organobroomverbindingen en dioxines zoals pcb's uiteindelijk in oehoes terecht komen. Het in kaart brengen van verspreiding en gebruik in de provincie is daarom wenselijk. Via betere voorlichting en meer toezicht kunnen adequate maatregelen worden genomen om problemen met gifstoffen tegen te gaan.

Met plantenetende prooi-soorten lijken de oehoe en andere roofdieren nog de minste risico's te lopen. Meer aandacht voor deze prooien in het terreinbeheer is ook een mogelijke manier om roofdieren als de oehoe een steuntje in de rug te geven.

Overige bedreigingen

De beschikbaarheid van voldoende prooidieren en vlieg-risico's die verband houden met verkeer, windmolens, stroomleidingen en prikkeldraad zijn andere risico's voor oehoes. De oehoe heeft in ons land weinig natuurlijke vijanden. Uit ringonderzoek van de Oehoe-werkgroep Nederland blijkt dat bijna 70% van de oehoes sterft voordat ze 1 jaar oud zijn.



Bijzondere oehoe-prooi: plukresten van een opgegeten buizerd **Gejo Wassink**



Bescherming

Beschermende maatregelen

Om er voor te zorgen dat oehoes in groeves kunnen blijven nestelen zonder dat economische belangen in het geding komen, zijn diverse oplossingen mogelijk. Voorkomen moet worden dat industriële of recreatieve activiteiten moeten worden stilgelegd vanwege de oehoe. Goede contacten tussen alle betrokkenen, goede communicatie en een luisterend oor voor elkaars standpunten staan daarbij voorop. In zo'n sfeer kan de oehoe zelfs uitgroeien tot ambassadeur van het groevebedrijf en haar personeel.

1. Actieve groeves of zandwinnings

Voorkom dat oehoes gaan nestelen in wanden die afgegraven gaan worden:

- Verwijder richels en holen in wanden die afgegraven worden (september – december).
- Maak de wand zo glad mogelijk.

Verleid de uilen tot nestelen in delen van de groeve waar niet (meer) gewerkt wordt:

- Maak richels of holen in wanden waar niet gewerkt wordt (september - half oktober).
 - Maak een aantrekkelijke nis op een geschikte, veilige locatie (minimaal 60 centimeter diep en 80-150 centimeter breed).
 - Maak een nestplek bij voorkeur in noordelijke wanden, op het zuiden georiënteerd.
 - Zorg voor voldoende ruimte voor de jongen om te kunnen lopen op de nestplek.
- Graaf richels in steile hellingen in zandgroeves en



Vooraf in zandhellingen is het eenvoudig om nestplaatsen te maken **Gejo Wassink**

bij natte zandwinnings.

- Hou een richelhoogte van minimaal acht meter aan.
- Richt als alternatief een nestplek in bovenop groevewanden, waarbij als rugdekking een zandheuvel dienst kan doen (andere vormen van rugdekking: takkenbossen, wortelkluiten).
- Hang een nestkist op in een naastgelegen bos als niet uitgeweken kan worden naar een veilige wand.
 - Gebruik een nestkist van 80 bij 80 centimeter met een opstaande rand van 30 centimeter.
 - Maak de bodem van de nestkist uit hardhouten latten met steeds een tussenruimte van een halve centimeter voor de afwatering.
 - Breng een laag grind aan (diameter 0,5-1,5 centimeter) in de kist met daarop zachter materiaal als grove schorsschilfers of houtsnippers.
 - Hang de nestkist 8 tot 15 meter hoog in een goed aanvliegbare boom (10 tot 15 meter van de bosrand).

2. Inactieve groeves of zandwinnings die een andere bestemming krijgen

- Hou met de aanleg van wandelpaden en routes voor mountainbikes minimaal 150 meter afstand tot de meest geschikte broedwanden.
- Zorg met diepe greppels, meidoornhagen en bramenstruweel voor barrières richting een broedwand.
- Hou een minimale afstand van 400 meter aan voor recreatieve activiteiten buiten de paden
- Hou met rustplaatsen voor recreanten minimaal 200 meter afstand van de broedwand.
- Voor rust in de actieve nachtperiode van de oehoes wordt de toegang voor mensen vanaf een half uur voor zonsondergang tot een half uur voor zonsopkomst ontraden.

Activiteiten buiten de paden en mensen die langere tijd op dezelfde plek rondhangen, storen de uilen meer dan voorbijgangers die steeds een vast traject volgen.

3. Groeves of zandwinnings met recreatiebestemming

- Leid bestaande paden om zodat een minimale afstand van 150 meter tot de broedwand ontstaat.
- Plaats als alternatief een nestkist in een aangrenzend bos (zie punt 1.) als dit niet kan.

Overige beschermende maatregelen

- Hou in (helling)bossen minstens 400 meter afstand van grondnesten om verstoring door werkzaamheden en recreanten te voorkomen.
- Beperk de toegang en werkzaamheden in de buurt van grondnesten tijdens het oehoebroedseizoen (februari-augustus).
- Plaats een nestkist als alternatief als verstoring van grondnesten niet voorkomen kan worden.



Jonge oehoes op roofvogelnesten in bomen springen na zo'n 7 weken naar beneden. Ze worden daar gewoon verder verzorgd door hun ouders en zijn dus niet "in de steek gelaten"
Gejo Wassink

Probeer de vlieg risico's in de buurt van broedlocaties te vermijden door bijvoorbeeld prikkeldraad weg te halen. Plaats nestkisten in een relatief open bos zodat grote uilen gemakkelijk kunnen aanvliegen.

De oehoe in beeld

ARK heeft in samenwerking met Oehoewerkgroep Nederland een fotogids gemaakt met visuele uitleg waar oehoes voorkomen, hoe hun aanwezigheid vastgesteld kan worden, wat hun nestplekken zijn en wat op kwetsbare oehoe-locaties gedaan kan worden om een win-win-situatie tussen groevegebruikers en oehoes te bereiken. Deze gids leent zich bij uitstek voor het informeren en enthousiasmeren van groeve-eigenaren, exploitanten en beheerders, om een werkbare situatie te creëren voor én de oehoe én het groevebedrijf. Het verdient aanbeveling dit hulpmiddel in te zetten bij jaarlijkse groeve inventarisaties in samenwerking met Oehoewerkgroep Nederland of plaatselijke vogelwerkgroepen.



Actieve bescherming

ARK heeft zich samen met Oehoewerkgroep Nederland en vrijwilligers ingezet voor de bescherming en monitoring van oehoenenesten in vier groeves. Door een coöperatieve houding van groeve-eigenaren en oehoebeschermers en relatief eenvoudige ingrepen blijken oehoes en bedrijvigheid prima samen te gaan.

1. Oostelijke Mijnstreek

In broedterritorium Oostelijke Mijnstreek is overlegd over de planning voor het afgraven van een berg met een ohoenest. Er zijn afspraken gemaakt over het volgen van de broedende oehoes in 2015 en er wordt de oehoes alternatieve nestlocaties aangeboden binnen de groeve. Dit in de hoop dat de oehoes zich daar naar toe verplaatsen.

2. Midden-Limburg 1

In broedterritorium Midden-Limburg 1 ligt een nestplek op een locatie waarvoor een nieuwe ontgrondingsvergunning is aangevraagd. Er is nu een alternatieve nestlocatie opgenomen in het afwerkingsplan voor de nieuwe ontgrondingsvergunning.

3. Midden-Limburg 2

In broedterritorium Midden-Limburg 2 hebben oehoes in 2014 succesvol gebroed. Hoewel het nest op een plek zat waar niet gewerkt werd, is de broedpoging in 2015 mislukt. Na deze mislukte poging bestaat de kans dat de uilen op zoek gaan naar een andere plek, waar mogelijk wel bedrijvigheid is. Er is contact met de groeve om aan een gezamenlijke aanpak te werken die moet voorkomen dat de oehoes gaan nestelen in een wand die niet veilig is.



Uilskuiken bij oehoeterritorium Westelijke Mijnstreek Anke Brouns



Ringen van oehoekuikens, een educatieve hit **Harm Kossen**

- wildkamperen en kampvuur vlak bij de potentiële broedplek.
- feestende jongeren op de picknickplek.
- beperkte nestgelegenheid door de beperkte omvang van de richels in de groeve.

ARK zorgt nu samen met de eigenaar voor verbetering van de nestrichel en voor plaatsing van een hek om verstoring te voorkomen.

4. Westelijke Mijnstreek

Territorium Westelijke Mijnstreek is een oude groeve die niet meer geëxploiteerd wordt maar langs een toeristische wandelroute en nabij een picknickplaats ligt. Het is een kansrijke broedlocatie waar sinds 2012 regelmatig oehoes worden gezien en waar in 2014 een broedpoging is mislukt. Onderzoek naar het uitblijven van definitieve vestiging, levert de volgende knelpunten op:



Oehoe-territorium Westelijke Mijnstreek **Anke Brouns**



Oehoe en andere natuur in een mergelgroeve Jeroen Helmer

De oehoe als boegbeeld

Ambassadeur voor verborgen valleien

Natuur en delfstofwinning lijken elkaars tegenpolen. Groeves krijgen een van overheidswegen verplichte afwerking en zijn zelden toegankelijk voor mensen. Soms krijgen ze na beëindiging van de materiaalwinning een tweede leven als vuilstort. Die verplichte afwerking maakt juist dat een grote ecologische potentie verloren gaat. Niet afgewerkte groeves bieden door hun steile kalkwanden, kwelbronnen en beschutting, perfecte vestigingsplekken voor oehoe. Door hun vaak geïsoleerde ligging en zonnige hellingen zijn groeves ook unieke leefgebieden voor allerlei andere zeldzame planten en dieren, van graafwespen tot geelbuikvuurpadden.



Oehoewatching' bij de steengroeve in Winterswijk, een publiekshit Gejo Wassink

Oehoes oefenen een grote aantrekkingskracht uit op recreanten, vogelaars en fotografen. Webcams gericht op oehoes zijn populair bij een groot publiek. Met goede publieksbegeleiding en -voorlichting gaat de oehoe goed samen met recreatiemogelijkheden. De oehoe kan daarbij uitgroeien tot hét natuursymbool van deze verborgen valleien.

Ambassadeur voor knaagdiereters

De oehoe is een belangrijke toppredator. Als het goed gaat met het voedsel van de oehoe en dus met de oehoes zelf, dan profiteren in zijn kielzog veel andere soorten. Zo kunnen andere uilensoorten en roofvogels, maar ook wilde katten flink profijt hebben van een goede knaagdierenstand. Uit webcamonderzoek van Vogelbescherming Nederland blijkt dat de top 5 van het oehoemenu bestaat uit: muizen, konijnen, houtduiven, middelgrote vogels en ratten. Ook eten oehoes regelmatig egels en zelfs af en toe vossen.

Om meer zicht te krijgen op de verspreiding, dichtheid en beschikbaarheid van kleine zoogdieren als konijnen en muizen in relatie tot grondgebruik en beheer, heeft ARK in 2015 in samenwerking met de Zoogdierverseniging, Delta Milieu en Bionet Natuuronderzoek, onderzoek gedaan naar voedselbeschikbaarheid voor muizeneters in enkele graslanden in Midden- en Zuid-Limburg.

Bij dit onderzoek zijn zeer lage dichtheden (veld)muizen aangetroffen in intensief gebruikte graslanden (zowel boerenland als natuur). Kleine zoogdieren hebben baat bij extensivering (laat in het jaar maaien, stroken met ruige vegetatie, extensieve begrazing). Door een groot aanbod aan graszaden bieden natuurgraslanden en stroken met ruige vegetatie niet alleen voedsel, maar dienen ze waarschijnlijk ook als toevluchtsoord in de periode dat de intensieve percelen bewerkt worden. Duidelijk is in ieder geval dat het landgebruik in grote mate bepaalt in hoeverre voldoende muizen beschikbaar en bereikbaar zijn voor roofvogels en uilen.



Veldmuis, stapelvoedsel van uilen en roofvogels [Wikimedia Commons](#)



Camera Name 57°F13°C



04-14-2014 13:56:1

Een cameraval bij een oehoenest kan voor geweldige publiekspromotie zorgen [René Janssen](#)

Conclusies en aanbevelingen

De belangrijkste resultaten uit het werk aan de oehoe:

- uit een Duitse studie naar de oehoe blijkt het dier flexibel in zijn nestplaatskeuze. Hij broedt in groeves, natte zandwinningen, door roofvogels verlaten boomnesten, op bosbodem en zelfs in gebouwen;
- in Zuid-Limburg is in 2014 een recordaantal van 16 oehoeterritoria gevonden;
- op dit moment kiest de oehoe in Limburg hoofdzakelijk nog groeves als nestlocatie. Nu de meeste groeves bezet zijn, zal hij naar verwachting ook andere leefgebieden opzoeken;
- veel landbouwgebieden zijn zó geïntensiveerd dat hier het voedsel voor oehoe en andere muizen etende dieren, (te) schaars is.
- de oehoe laat zich in zijn keuze voor nieuwe broedgebieden leiden door de aanwezigheid van hoogteverschillen in het landschap en door de beschikbaarheid van voedsel;
- de oehoe zal zich in Limburg vermoedelijk richting Maasuitewaarden (natte groeves), hellingbossen en fabrieksterreinen verspreiden.

Aanbevelingen:

- oehoes zijn gebaat bij een regelmatige monitoring, zodat tijdig bedreigingen en risico's kunnen worden weggenomen. De Oehoewerkgroep Nederland manifesteert zich reeds op dit terrein. Het ligt voor de hand om deze werkgroep hier verder in te faciliteren.
- oehoes zijn gebaat bij een open verstandhouding tussen beschermers en terreingebruikers. Goede voorlichting en actieve communicatie zijn een must. Ook op dit vlak manifesteert de Oehoewerkgroep Nederland zich al. De oehoe-fotogids vervult een belangrijke rol in het informeren van vogelaars en eigenaren van potentiële oehoeleefgebieden.
- extensivering, aanleg van groenstroken en natuurlijke begrazing leveren een veelheid aan planten, insecten, kleine zoogdieren en vogels op, waar oehoe en andere roofdieren van profiteren. Intensivering van cultuurland leidt tot verdere vermindering van de biodiversiteit op het platteland. Er kunnen nauwelijks muizen meer leven, laat staan hun predatoren.



Partners

ARK Natuurontwikkeling voert het soortbeschermingsplan oehoe uit in opdracht van de provincie Limburg. ARK werkt samen met Oehoewerkgroep Nederland, de Zoogdierverseniging, Bionet Natuuronderzoek, Delta Milieu, Van Lierop Natuuradvies, Wassink Natuurprojecten, Jasja Dekker Dierecologie, eigenaren van groeves en Natuurmonumenten.

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg



Rentmeesterskantoor van Soest bv



Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling; Europa
investeert in zijn platteland



OOLDER ADVIES
GEO-INFORMATIE & GRONDZAKEN





In het Drielandenpark en in het GrensPark Kempen~Broek werkt ARK sinds 2011 aan gebiedsontwikkeling in het kader van het provinciaal meerjarenprogramma plattelandsontwikkeling van de provincie Limburg (PMJP). Onderdeel hiervan is een tiental soortbeschermingsprojecten. In één van die projecten stond de oehoe centraal. In dit boekje presenteren wij trots de resultaten die wij samen met vele, onmisbare partners hebben gerealiseerd. De soorten zijn het boegbeeld voor landschappelijke ontwikkelingen in Kempen~Broek en Drielandenpark, die mede door ARK zijn ingezet.